

Geachte mevrouw minister, geachte mevrouw burgemeester, collega's uit Münster, dames en heren,

Het is voor mij een grote eer namens de stad Enschede dit congres te openen. Gezamenlijk met de stad Münster zijn we nu al weer een meer dan een jaar op weg om gezamenlijk – maar toch ieder op zijn eigen wijze – het integratieproces in onze steden vorm te geven. Ongeveer 3 jaar geleden werden tijdens bijeenkomsten in Euregionaal verband de verschillen in aanpak tussen Duitsland en Nederland bij het inburgeren van nieuwkomers duidelijk. In beide landen is de doelstelling om tot een goede integratie te komen, alleen de weg er naar toe is erg verschillend. De vraag was vervolgens: Wat kunnen we daarbij van elkaar leren? Welke succesfactoren kent elk land daarbij? Is dat wetenschappelijk te onderbouwen? Deze vragen hebben geleid tot het Euregionale Interreg project met Munster, dat in 2004 is gestart.

Zowel in Münster als in Enschede hebben we gemerkt, dat we dit niet alleen kunnen. Naast een actieve inzet van de inburgeraars is de hulp en inzet van externen onontbeerlijk. Verschillende organisaties in de Gemeente Enschede zijn hierbij actief. Zo zijn er diverse verenigingen opgericht door allochtonen met allerlei activiteiten voor de doelgroep, zijn wijkwelzijnsorganisaties in de verschillende stadsdelen in hun reguliere werk actief om allochtonen te betrekken bij het sociale leven in het stadsdeel en zijn er diverse organisaties op stedelijk niveau aan het werk met de doelgroep. Voor de gemeente is het ROC van Twente een zeer belangrijke schakel in het proces. De meeste leerlingen volgen bij deze school een beroepsopleiding en zijn tussen de 16 en 20 jaar oud maar dit ROC met ongeveer 40.000 leerlingen heeft een speciale afdeling voor onderwijs aan volwassenen. In de hele regio Twente zorgen zij ook voor het onderwijs aan volwassen allochtonen. Het leren van Nederlands op allerlei niveau's en bijbrengen van kennis van de Nederlandse maatschappij zijn de belangrijkste onderwijsdoelen.

Het ROC biedt cursussen Nederlandse Taal aan, mede in combinatie met stages voor oud- en nieuwkomers.

Instellingen voor wijkwelzijn en basisscholen kunnen bij het ROC intekenen voor gecombineerde trajecten Nederlandse taal en opvoeding, zorg, huursubsidie, wonen etc. Deze cursussen zijn primair bedoeld voor oudkomers maar ook nieuwkomers kunnen daarvan gebruik maken.

In het kader van ons gezamenlijk experiment hebben we de eigen middelen van de gemeente samengevoegd met de van het Rijk verkregen budgetten voor nieuwkomers en de budgetten voor oudkomers tot een nieuw budget inburgering.

Vanuit dit nieuwe budget inburgering hebben we een contract opgesteld met het ROC voor zowel de specifieke taalcursussen als de cursussen op het niveau van het wijkwelzijn.

De budgetten oudkomers en nieuwkomers bedragen over 2005 circa € 3.000.000,=. Het ROC wordt gefinancierd op basis van de gerealiseerde resultaten.

Tegenvallende resultaten leiden onmiddellijk tot een lagere financiering door de gemeente. Tegelijkertijd draagt het ROC ook zorg voor de noodzakelijke en door het Rijk vereiste verslaglegging aan het Rijk over de inzet van oud- en nieuwkomersgelden.

Over hoeveel Enschedeërs praten we als we het in Enschede hebben over het integratieproces en waarover praten we dan:

In Enschede wonen ca. 41.000 niet-Nederlanders, waarvan ruim 27.000 van niet-westerse afkomst. 39.000 van de 41.000 hebben inmiddels de Nederlandse nationaliteit. Niet iedereen beheerst echter het Nederlands; vooral mensen uit de 1^e generatie blijven achter. Deze groep van 41.000 kunnen we beschouwen als de oudkomers. Daarnaast vestigen zich jaarlijks ca 300 nieuwkomers in Enschede.

Binnen het gezamenlijk project richten we ons op de groep nieuwkomers.

Deze zijn deels afkomstig uit de traditionele immigratielanden zoals Turkije en Marokko, maar ook uit delen van de EU en daarbuiten. Een beperkt deel – ca 50 per jaar – is als asielzoeker naar Nederland gekomen en vervolgens hier toegelaten als statushouder met een tijdelijke verblijfsvergunning.

Huidige situatie:

Elke nieuwkomer die zich in Enschede vestigt – of deze nu afkomstig is uit het buitenland of als asielzoeker erkend is en daardoor een status en een tijdelijke verblijfsvergunning heeft verkregen moet zich inschrijven bij de gemeentelijke basisadministratie. In deze administratie wordt ook bijgehouden welke in Enschede woonachtige asielzoekers een status hebben verkregen. De gemeentelijke afdeling die zich met nieuwkomers bezig houdt, krijgt daarvan meteen bericht. De nieuwkomer wordt opgeroepen voor een gesprek en bij dat gesprek wordt ook het ROC betrokken. Er worden dan afspraken gemaakt over het afnemen van taaltesten om te bepalen wat de nieuwkomer voor een cursus nodig heeft. Het kan ook zijn, dat de nieuwkomer in het land van herkomst diploma's heeft gehaald. Deze diploma's worden door een speciaal bureau in Den Haag gewaardeerd en omgezet naar Nederlandse diploma's. Op die manier wordt onderzocht welke aanvullende opleidingen iemand nodig heeft om in Nederland in het eigen vak aan het werk te kunnen. Door samen met het ROC vanaf het begin de intake aan te pakken wordt de tijdsduur van het traject, dat nodig is om tot een definitieve invulling te komen van de opleiding die de nieuwkomer moet gaan volgen, verkort. De bedoeling is om het onderwijstraject bij het ROC binnen 4 maanden na de komst van de nieuwkomer in Enschede te laten starten. Er zijn echter bij veel nieuwkomers ook redenen om hen tijdelijk vrij te stellen van het onderwijstraject, die variëren van zwangerschap tot psychische problemen. De deelnemers volgen afhankelijk van hun doelperspectief 1 tot 2 jaren 18 lesuren per week de cursus.

Naast cursussen Nederlandse taal ontvangt de groep nieuwkomers ook minimaal een jaar lang maatschappelijke begeleiding: ze worden wegwijs gemaakt in de stad en krijgen hulp bij het invullen van formulieren. Door het cultuurverschil en door de slechte kennis van de Nederlandse taal is men niet in staat om allerlei praktische zaken goed te regelen. Bovendien heeft de nieuwkomer in de stad nog geen netwerk van vrienden en kennissen, waar hij of zij op kan terugvallen. De school, het ROC, is niet de instantie waar zij geholpen worden als het gaat om juridische zaken, het indienen van aanvragen bij woningstichtingen of bij de gemeente. De Stichting Vluchtelingenwerk Enschede vervult de rol van raadgever en ondersteuner voor de nieuwkomer in Enschede. Het zal duidelijk zijn, dat die rol afneemt naarmate de integratie vordert. Als het gaat om juridische ondersteuning rond de verblijfsvergunning of de verlenging daarvan blijft een beroep doen op Vluchtelingenwerk ook na het 1^e jaar mogelijk. De organisatie zorgt daarnaast voor een aantal sociale activiteiten, waaronder sportwedstrijden om de nieuwkomer beter te laten inburgeren.

Uit onderzoek moet blijken, welke aanpak (de aanpak van Munster of die van Enschede) het meeste resultaat oplevert. Ik ga er vanuit, dat het op elkaar aan laten sluiten van beide methodieken de beste methode oplevert. We hadden dit graag in de toekomst willen uitproberen. Helaas loopt de nieuwe wetgeving in Nederland ons voor de voeten.

Toekomstige situatie:

In de nieuwe wet wordt de inburgeraar zelf verantwoordelijk voor zijn of haar inburgering. Daartoe moet een ieder die inburgeringsplichtig wordt binnen een termijn van 5 jaar (nieuwkomers binnen 3,5 jaar) zijn inburgeringsexamen halen op straffe van een bestuurlijke boete. Het behalen van het inburgeringsexamen is de voorwaarde tot het verkrijgen van een onbeperkte verblijfsvergunning. De opleidingskosten hiervoor komen volledig ten laste van de inburgeraar en worden door het kabinet gezien als de investering vanuit jezelf voor de toekomst. Doel wordt het behalen van het inburgeringsexamen dat recht geeft op een definitief verblijf in Nederland. Wordt het examen binnen een termijn van drie jaar gehaald dan wordt een deel van de kosten vergoed.

In de toekomst mogen we als gemeente:

1. alleen aan nieuw- en oudkomers een taalcursus aanbieden als deze inburgeraars tegelijkertijd bijstand ontvangen. Bijkomende voorwaarde is tevens dat deze uitkeringsgerechtigden in het kader van de bijstandsuitkering een reïntegratietraject richting arbeidsmarkt moeten volgen.

2. Daarnaast mogen we alleen aan allochtone vrouwen in een achterstandspositie nog een taalcursus aanbieden gericht op het behalen van het inburgeringsexamen als deze vrouwen niet over een eigen inkomen beschikken.

Voor het taaltraject ontvangen we aanzienlijk minder middelen. Het taaltraject moet resulteren in het behalen van het inburgeringsexamen. We weten ook nog niet welke gevolgen dit heeft voor het ROC en de specifieke cursussen voor allochtone vrouwen zonder uitkering.

Voor deze twee groepen mag de gemeente een cursus inkopen en moeten de deelnemers een geringe eigen bijdrage betalen. Voor hen die niet een aanbod van de gemeente krijgen voor een taalcursus als hierboven bedoeld, geldt een zelfstandige verantwoordelijkheid het inburgeringsexamen op eigen kracht voor te bereiden en af te leggen.

De plannen van de minister geven de gemeente de rol van controleur of zo u wilt politieagent bij nieuwkomers, die zelf voor de cursus moeten zorgen. Zij moeten gecontroleerd worden op hun deelname aan de inburgeringscursus. De gemeente schrijft boetes uit als de nieuwkomer of oudkomer niet meewerkt en moet die zien te innen. Aangezien het vaak om mensen met een laag inkomen gaat, zullen er afbetalingsregelingen moeten komen. Als de nieuwkomer wel aan de cursus deel wil nemen en het zelf niet kan betalen kan hij een lening afsluiten bij een landelijke kredietinstelling.

Het niveau van het nieuwe inburgeringsexamen is bovendien lager dan die van het huidige examen. Mensen kunnen er niet mee aan het werk. De gemeente moet volledig zelf gaan betalen voor de extra cursussen Nederlands als die nodig zijn.

U begrijpt, dat het rijk daarmee aanzienlijk kan bezuinigen maar de lasten doorschuift naar de gemeenten. De in de loop der jaren door het ROC en de gemeente opgebouwde infrastructuur in onze stad, met laagdrempelige cursuscentra in de wijken om de hoek van de woning van de deelnemers, zal ophouden te bestaan. Bij het ROC verdwijnen naar schatting 100 van de 300 volledige banen in onze regio, die op dit moment nodig zijn voor onderwijs aan allochtonen. Landelijk worden de kosten van al die ontslagen op 800 miljoen Euro geschat. De vraag is natuurlijk wie dat mag gaan betalen.

Anderzijds biedt de nieuwe wet – die in 2006 in moet gaan – ook nieuwe uitdagingen. We kunnen leren van de ervaringen uit Münster en onze eigen ervaringen in de wijken. Groepen allochtonen moeten actief worden betrokken bij de wijk en waar nodig ondersteund worden.

Binnen het Rijk wordt op dit moment speciaal aandacht besteed aan de ontwikkeling van allochtone vrouwen in een achterstandpositie, die niet over een eigen inkomen beschikken. Er wordt extra op gehamerd de positie van deze vrouwen te bevorderen en hen deel te laten nemen aan het maatschappelijk leven en de kansen op de arbeidsmarkt voor en door hen te laten vergroten. In Enschede wordt al relatief veel energie gestopt in onderwijs aan vrouwen. Vooral via de basisscholen en de internationale vrouwenorganisatie SIVE wordt deze doelgroep in grote aantallen bereikt. Het doel van cursussen voor deze groep is in de eerste plaats opvoedkundig:

vrouwen leren daar het Nederlandse onderwijssysteem kennen waar hun kinderen gebruik van maken. Wat is een rapport en wat een ouderavond, welke vervolgopleidingen zijn er voor de kinderen en hoe weet je welke verdere opleiding na de basisschool voor het kind geschikt is. Daarnaast hopen we deze vrouwen door

dergelijke cursussen te laten wennen aan het bezoeken van opleidingen. Ook vooral hun mannen moeten overgehaald worden om de vrouwen daar naar toe te laten gaan. De stap om deel te gaan nemen aan een vervolgcursus elders in de stad wordt daardoor kleiner en zo krijgt de emancipatie van deze vrouwen een eerste start. De kans op integratie in de Nederlandse samenleving wordt groter en hun kinderen krijgen betere kansen tijdens hun schoolloopbaan.

Een initiatief van het Rijk om de vrouwenemancipatie van allochtone vrouwen te bevorderen wordt uitgevoerd door de commissie PAVEM. De uit Argentinië afkomstige prinses Maxima, de vrouw van kroonprins Willem-Alexander, is lid van deze commissie. Men hoopt door het opstarten van projecten in allerlei steden in het land de emancipatie te versterken. Enschede is van plan om binnenkort met de commissie PAVEM een convenant af te sluiten om ook een aantal extra projecten voor allochtone vrouwen op te starten. Een belangrijk uitgangspunt bij deze aanpak is de volgende zegswijze:

“If you educate a mother you educate a family”.

Veel Enschedese burgers hebben cursussen Nederlandse taal en oriëntatie op de Nederlandse maatschappij gevolgd, ondersteund door maatschappelijke begeleiding. De effecten van het gevoerde beleid zijn diffuus. Weliswaar hebben velen de opleidingen voltooid, maar zo'n cursus moet beklijven. Integratie gaat veel verder dan taal. Integratie betekent participatie en is daarmee niet vrijblijvend. Participatie aan het maatschappelijke leven, sportverenigingen, werk wordt alleen bereikt door actief mee te doen. Beheersing van de Nederlandse taal is daartoe een middel en de cursussen een eerste stap in deze richting.

De uitdaging waar we in Enschede de komende tijd voor staan is om een nieuw systeem te implementeren. Het Euregioproject met Münster levert ons daarbij nieuwe inzichten op om aan een goede integratie van onze allochtone medeburger te werken. Het thema zal nog jaren actueel blijven.

Ik wens Münster en Enschede daarom veel succes om dit proces verder vorm te geven.

Helaas moet ik ook meteen afscheid nemen van dit congres. Mijn Oberbürgemeister neemt vandaag afscheid van de stad Enschede. In elk geval hoop ik de meesten van u bij het slotcongres in het najaar van 2005 nog een keer te treffen.